

Lunds Universitet
Socialhögskolan
SOL 065
Vårterminen 2002

**Unga
kvinnors
alkoholbete
ende**

- En studie om unga
kvinnors tankar om,
förhållningssätt till
och konsumtion av
alkohol

Författare:
Pernilla Johansson
Ellinor Lindqvist
Handledare:
Torbjörn Hjort

Abstract

We have done a study concerning young women, in the ages of 20 to 30, and their thoughts about, consumption of, and habits regarding alcohol. The study is the base of our essay which has been done during the last ten weeks of the sixth semester (of seven) for the Bachelor degree of Social Work Science at Socialhögskolan in Lund. The study is built around five themes found in the essays purpose. Eleven women from Malmö participated in the study and facts about the women's gender, age, occupation and civil status was mapped so we would be able to compare the women's stories to each other and to earlier research on the area. We found that the habits, thoughts about and consumption of alcohol among the women did not differ particularly from the research already done on the subject. All women could find differences in alcohol behaviour between the sexes in one or many of their social spheres. According to social construction theory, drinking could never be a natural occurrence, therefore gender differences could not be explained by natural causes either. Our findings show that the differences could only be explained by social and historic constructions.

Förord

Under första delen av 6:e terminen på Socionomprogrammet vid Socialhögskolan i Lund läste vi en kurs med inriktning på Socialt arbete med drogmisbrukare. Vi berörde då temat kön och missbruk och upptäckte att det inte fanns så mycket forskning med inriktning på det ”normala” bruket av alkohol, särskilt inte gällande kvinnor. Detta fick oss att vilja veta mer om ämnet kvinnor och alkoholbeteende, då de individuella skillnaderna oss författare emellan är stora kan man tänka sig att den generella spridningen på kvinnors alkoholbeteenden kan vara ganska stor.

Vi vill ta tillfälle i akt att tacka vår handledare, Torbjörn Hjort, som har hjälpt oss att avgränsa problemställningen då uppsatsen annars kunde ha haft en enorm omfattning med ett för stort antal (enligt oss underhållande) citat. Torbjörn har också ställt upp på handledning på kort varsel och varit det optimistiska stödet gällande uppsatsens utformning och innehåll. Vår kursföreståndare på ovan nämnda kurs, Mats Hilde, hjälpte oss tidigt i uppsatsarbetet att formulera och avgränsa vår problemställning. Vi vill tacka honom för hans hjälp med detta, då vi annars riskerat att aldrig komma fram till en problemställning. Vi vill även tacka Mats för lånet av litteratur som vi aldrig annars skulle ha fått tag på.

Vi tackar också alla intervjupersonerna för deras medverkan, utan dem hade uppsatsen inte varit möjlig att genomföra. Ett tack till SRB-gruppen, Mikael och Ingrid, för att de upplåtit sitt konferensrum och kaffekokare för våra intervjuer under två veckor i april.

Efter många lyxfrukostar med massor av kaffe och te är vi nu äntligen färdiga och ser tillbaka på denna tid som utvecklande, givande och många stunder fyllda av skratt.

Våra familjer tackas för att de varit förstående och stödjande i alla avseenden.

*Pernilla Johansson och Ellinor Lindqvist
Malmö, den 26 Maj år 2002*

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Problemformulering	4
1.2	Syfte och frågor	5
1.3	Metod och urval	5
1.3.1	Studiens uppläggnig	5
1.3.2	Resultatets tillförlitlighet	6
1.3.3	Kvantifiering av kvinnornas alkoholkonsumtion	7
1.3.4	Urvalsmetod	7
1.3.5	Analys och transkribering av intervjuer	7
1.3.6	Källkritik	8
1.3.7	Etiska övervägande	8
1.4	Fortsatt framställning	9
2	Tidigare forskning och teorier	10
2.1	Tidigare forskning	10
2.1.1	Sidsel Eriksen, alkohol som könssymbol	10
2.1.2	Philip Lalander, anden i flaskan	10
2.1.3	Margaretha Järvinen och Hildigunnur Olafsdottir, kvinnors dryckesmönster	11
2.1.4	Folkhälsoinstitutet och Centralförbundet för alkohol- och narkotikafrågor, Rapport år 1997, Alkohol- och narkotikautvecklingen i Sverige	12
2.2	Teori	12
2.2.1	Mats Hilde, Avvikande beteende – en sociologisk introduktion	12
2.2.2	Barlebo Wenneberg, Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv	12
3	Presentation av empiriskt material	14
3.1	Mönster i alkoholkonsumtionen och anledningar till detta	14
3.1.1	Första berusningen	14
3.1.2	Anledningar till alkoholkonsumtion, känslan av berusning och målet med denna	14
3.1.3	Mängd, frekvens och val av alkoholhaltig dryck	15
3.2	Olika omständigheters inflytande på kvinnornas alkoholintag	18
3.2.1	Orons och skuldkänslornas påverkan på konsumtionen	18
3.2.2	Personen, situationen och sammanhangets påverkan på konsumtionen	19
3.2.3	Resornas påverkan på konsumtionen	20

3.3	Förändringar på alkoholvanorna på grund av tid, föräldraskap, samt grad av medvetenhet om alkoholens risker och skadeverkningar	21
3.4	Bakgrundens påverkan på kvinnornas förhållningssätt till alkohol	23
3.4.1	Alkoholtraditionen i familjen, familjesammankomster och alkoholförtäring	23
3.4.2	Hur bakgrunden format kvinnornas förhållningssätt till alkohol	24
3.5	Skillnader på kvinnor respektive mäns dryckesvanor i kvinnornas omgivning	26
3.5.1	Skillnader inom det egna förhållandet	26
3.5.2	Skillnader inom familjen	26
3.5.3	Skillnader i umgängeskretsen	27
4	Analys av det empiriska materialet	29
4.1	Berusning som begrepp	29
4.2	Alkoholens funktion	29
4.3	Konsumtion av alkohol	30
4.4	Effekter av alkohol	31
4.5	Första berusningen	31
4.6	Kvinnornas dryckesmönster	32
4.7	Traditioner och könsbundna dryckesvanor	34
5	Sammanfattning och slutdiskussion	36
5.1	Sammanfattning av det empiriska materialet	36
5.2	Slutdiskussion	36
6	Källförteckning	39
7	Bilagor	40
7.1	Bilaga 1	40
7.2	Bilaga 2	45

1 Inledning

1.1 Problemformulering

”Den traditionella berusningsdrycken i Sverige har sedan gammalt varit starksprit i form av brännvin. Den har druckits i relativt stora mängder vid veckosluten och särskilt vid de stora högtiderna (jul, påsk, midsommar), nästan bara av män och mest i hemmen. Dessutom har det varit vanligt att dricka öl och brännvin till måltider, regelmässigt vid bjudningar men ofta även i vardagslag.” En undersökning för svenska förhållanden under perioden 1950-1980 visar att alkoholbruket under de senare decennierna ökat bland kvinnor och tonåringar, särskilt påfallande var det angående unga kvinnor. Äldre kvinnor var i större utsträckning än män absolutister medan samma skillnad i stort sett var utplånad bland tonåringarna. I undersökningsperioden svarade kvinnorna enbart för 8 % av den totala starkspritkonsumtionen, men för hälften av vinkonsumtionen¹. Attityderna gentemot kvinnors alkoholkonsumtion har också över tid förändrats mot en öppnare inställning. Detta innebär att traditionellt manliga vanor även till viss del innefattar kvinnor av idag.

Kvinnors dryckesvanor har som sagt förändrats och vi har valt att göra en undersökning angående unga kvinnors dryckesvanor, tankar kring och förhållningssätt till alkohol. Vi vill undersöka dessa kvinnors attityder och erfarenheter samt försöka ta reda på vad som format deras förhållningssätt och åsikter. Vi kommer att jämföra deras berättelser med rådande forskning inom ämnet. Vi vill undersöka om t ex kvinnornas ålder, civilstånd och sysselsättning gör någon skillnad på deras tankar kring, förhållningssätt till och konsumtion av alkohol. Vi är också intresserade av att se om intervjupersonerna är medvetna om några av de risker eller skadeverkningar som alkoholen medför och om detta påverkat deras konsumtion av alkohol på något sätt.

Det finns många anledningar till vårt intresse. Vi är båda kvinnor i åldrarna mellan 20 och 30 år och är bosatta i Malmö, vi har känt att attityden till kvinnor som dricker alkohol skiljer sig från den attityd som är riktad till män. Vi är även intresserade av ämnet då det bland annat är våra jämnåriga medmänniskors värderingar som förs vidare till nästa generation och formar deras förhållningssätt och alkoholvanor, precis som våra föräldrars värderingar förts vidare till, och präglat, oss både medvetet och omedvetet.

---

¹ Armyr, Elmér, Herz, 1982, s 88-89

Våra, författarnas, alkoholvanor skiljer sig åt, ingen av oss är absolutister men konsumtionsnivån oss emellan är ganska olika. Vi har diskuterat våra erfarenheter och förhållningssätt till alkohol sinsemellan för att i någon mån medvetandegöra individuella inställningar tillhörande ämnet. Vi är ändå beredda på att den mänskliga faktorn kommer att spela en viss roll på utfallet i undersökningen. Vi är såtillvida medvetna om den påverkan vi själv utgör.

1.2 Syfte och frågor

Syftet med föreliggande uppsats är att göra en undersökning och beskrivning av unga kvinnors, 20-30 år, rådande tankar kring, förhållningssätt till och konsumtion av alkohol. Syftet mynnar ut i följande frågor.

1. På vilket sätt och av vilken anledning dricker kvinnorna alkohol?
2. Vilka omständigheter påverkar kvinnorna till att konsumera mer eller mindre alkohol?
3. På vilket sätt har kvinnornas alkoholvanor förändrats på grund av tid, föräldraskap, samt grad av medvetenhet om alkoholens risker och skadeverkningar?
4. På vilket sätt påverkar kvinnornas bakgrund deras förhållningssätt till alkohol?
5. Vilka skillnader ser kvinnorna på kvinnors respektive mäns dryckesvanor i sin omgivning?

1.3 Metod och urval

1.3.1 Studiens uppläggning

För att kunna ta del av de unga kvinnornas tankar kring, förhållningssätt till och konsumtion av alkohol valde vi att använda oss av kvalitativa och kvantitativa intervjuer. Vi valde denna metod för att det var den som lämpade sig bäst för den typen av undersökning vi gjort. Vi använde oss till största delen av öppna frågor, men även stängda frågor förekom. Kvinnorna gavs därmed tillfälle att uttrycka sig om sina tankar och förhållningssätt på ett friare sätt och ett djupare resultat erhöles. Vi använde samma frågor i alla intervjuer för att kunna jämföra och sammanställa intervjuresultaten, därför innehåller intervjumaterialet även alla de följdfrågor som vi använde för att eliminera felkällor oss intervjuare emellan. Följdfrågorna markeras med ”*FF*” i intervjuguiden.

Vårt mål var från början att intervjua tolv kvinnor. Det visade sig vara lite svårare än vi tänkt att hitta just tolv kvinnor i det åldersintervall vi avgränsat undersökningen till. Vi bestämde oss tidigt för att inte intervjua någon som vi kände personligen, utan bara tillfråga vänners

bekanta. Vårt mål var att intervjua kvinnorna gemensamt då inga av dem skulle vara bekanta för/med oss, dels för att vara säkra på att materialet vi inhämtade skulle tolkas likadant och dels för att inte missa någon information under intervjun. Vi använde två gatekeepers, en i vardera umgängeskrets (som skiljer sig helt), dessa gav oss sedan namn på kvinnor som matchade vårt urval. Då det blev så att nyckelpersonerna (the gatekeepers) gav oss namn på personer som var bekant för oss så utförde vi intervjuerna individuellt och intervjuade de personer vi inte hade någon anknytning till. Detta fungerade bra och vi fick ihop elva kvinnor som var intresserade och som valde att medverka i vår undersökning.

Intervjuer tog mellan 1 och 1,5 timme att genomföra. Vi gjorde intervjuerna var för sig, fem och sex vardera. För att intervjusituationen skulle bli så behaglig och avslappnad som möjligt för intervjupersonen valde vi att bjuda kvinnorna på en lätt fika vid intervjutillfället. Intervjuerna utfördes i en konferenslokal på ett litet företag i centrala Malmö. Samtliga kvinnor fick välja om intervjun skulle ta plats där eller på en av dem utvald plats. Detta för att undvika att intervjuerna skulle störas av telefonsamtal, besökare etc.

Genom att använda bandspelare vid varje intervjutillfälle har vi tagit hjälp av intervjupersonernas citat för att beskriva mönster i deras rådande tankar kring, förhållningssätt till och konsumtion av alkohol. Vi upplyste samtliga kvinnor om att de kommer att vara fullständigt anonyma och att intervjuresultaten kommer att behandlas med största diskretion. I uppsatsen är kvinnorna och resultaten fullständigt avpersonifierade.

1.3.2 Resultatets tillförlitlighet

Då vi, författarna, noga diskuterat frågornas innebörd sinsemellan och även konstruerat tillhörande följdfrågor för att uppnå likvärdiga svar, tror vi att reliabiliteten i undersökningen är relativt hög.² Det får ändå tas med i beräkningen att kvinnorna kan ha svarat på ett sätt som de trott var förväntat av dem istället för att fritt delge oss alla detaljer om deras konsumtion av och inställning till alkohol. Med utgångspunkt i intervjuresultaten kan vi konstatera att kvinnorna i början av intervjuerna svarade mer knapphändigt på frågorna för att sedan gradvis svara mer utförligt. Vi tror detta beror på att kvinnorna allteftersom kände sig trygga och avslappnade i intervjusituationen vilket gjorde att kvinnornas svar blev mer spontana och utförliga.

---

² Halvorsen, 1992, s 40-43

För att mäta validiteten i materialet krävdes att intervjufrågorna verkligen blev besvarade och att innehållet omfattade de ämnen vi frågat om. Det vi ville ha ut av vår undersökning var att kvinnorna skulle svara fritt och utvecklande, men att ändå hålla sig inom ämnet för att vi skulle kunna jämföra kvinnornas svar med varandra. De svar vi fått på frågorna i vår undersökning stämmer inte alltid överens utan påvisar likheter och skillnader kvinnorna emellan precis som vi tänkt oss. Vi tycker att vi har lyckats bra med konstruktionen av frågorna som ger innehållet och skulle därmed säga att validiteten är hög.³

1.3.3 Kvantifiering av kvinnornas alkoholkonsumtion

För att få fram kvinnornas veckokonsumtion har vi räknat om deras konsumtion av öl, vin, cider och starksprit till 40 % alkohol på följande sätt. Ett glas vin, öl eller cider motsvarar 3 cl 40 % alkohol, 1 flaska vin motsvarar 15 cl 40 % alkohol. En drink eller en snaps motsvarar också 3 cl 40 % alkohol. Det är naturligtvis svårt att få fram exakta siffror då öl, vin och cider kan ha olika volymprocent. Det är också svårt att veta exakt hur många cl alkohol man håller i sin drink. Detta måste beaktas vid jämförelser med tidigare forskning.

1.3.4 Urvalsmetod

Vi har använt oss av kvalitativa intervjuer med både öppna och stängda frågor med tillhörande följdfrågor. Vår population är vald utifrån kön, ålder och hemort. Vi har strävat efter en viss spridning inom åldersintervallet 20-30 år. Kvinnornas civilstånd, sysselsättning och utbildning har kartlagts i undersökningen för att vi trott att dessa variabler kunnat göra skillnad i utfallet.

Vi har använt oss av ett icke-sannolikhetsurval av två anledningar. För det första är ett sannolikhetsurval mer kostnads- och tidskrävande än ett icke-sannolikhetsurval, för det andra har vi själv valt ut de kvinnor som skall utgöra populationen i undersökningen. Det som styr vårt urval är kön, ålder, hemkommun samt det sätt vi valt personerna på, dvs. snöbollsurval. Populationen måste då benämnas som ett subjektivt urval.⁴

1.3.5 Analys och transkribering av intervjuer

Vid analyseringen av materialet har vi delat upp intervjufrågorna i de teman som vi ställt frågor kring i syftet. Frågorna i syftet behandlar fem teman om de unga kvinnornas tankar

---

³ Thurén, 1991, s 22-23

⁴ Halvorsen, 1998, s 95-100

kring, förhållningssätt till och konsumtion av alkohol. Resultaten av respektive tema jämförs sedan kvinnorna emellan, med teori och rådande forskning.

Alla intervjuer har spelats in på band för att vi ska kunna återge exakta citat från svaren. Kort efter det att intervjun utfördes skrev vi ner resultatet. Vid denna process oidentifierade vi också materialet för att sedan radera bandupptagningen. Intervjuerna skrevs ner ordagrant, men citaten har fått utstå en varsam redigering för att intervjupersonens sätt att svara på frågorna ska framgå men att vi samtidigt bevarar textens läsvärde.

1.3.6 Källkritik

Vi har uteslutande använt oss av vetenskapligt material i form av forskning och vetenskapsteori. Vi har funnit att forskningen på detta område har varit ganska snäv då samma referenser har dykt upp i stort sett samtliga källor. När vi läst resultaten gällande forskningen kändes det i många fall som upprepningar, och vi upplever att alla som forskat på detta område är rörande överens om resultaten.

När det gäller statistiken så har den varit samstämmig vilket tyder på att omständigheterna i grova drag är faktiska och att de är tillförlitliga. Vi känner att ämnet är intressant och att det inte forskats tillräckligt mycket om det. Det borde få större uppmärksamhet och därmed få en mer omfattande forskning. Hade det funnits mer forskning skulle vår analys av problemställningen kanske ha blivit mer mångfacetterad.

1.3.7 Etiska övervägande

Alla intervjupersonerna har frivilligt medverkat i föreliggande undersökning. Uppgifter som skulle kunna avslöja personernas egentliga identitet har tagits bort för att garantera deras anonymitet. Intervjupersonerna har givits namn efter de elva första bokstäverna i alfabetet, utan inbördes ordning avseende när intervjuerna gjordes. Kort efter att intervjuerna blev utförda skrev vi ner och avpersonifierade resultatet, varefter vi raderade bandinspelningen. På detta sätt garanterar vi intervjupersonerna konfidentialitet samt anonymitet.

Intervjumaterialet är utformat för att undvika känsliga frågor, då vi är medvetna om att ämnet kan väcka känslor och tankar hos intervjupersonerna. Några av frågorna är däremot av något känsligare karaktär. Redan vid första kontakten med intervjupersonerna informerade vi om vilken typ av frågor och vilka ämnen vi kom att avhandla. Då vi varit öppna om innehållet i

undersökningen tror vi att personer med erfarenheter av alkoholproblem skulle ha tackat nej till att delta om de ansåg att ämnet var för känsligt för dem. Vi har ändå varit noggranna på intervjupersonernas reaktioner vid genomgången av de känsliga frågorna. Innan intervjun inleddes gav vi intervjupersonen tillfälle att avstå från att svara på de frågor som de ansåg var för känsliga eller som väckte obehag. Detta för att de i så liten utsträckning som möjligt skulle känna sig utsatta. Frågorna vi trodde var känsliga var de rörande familjeliv, uppväxtförhållande samt alkoholkonsumtion. Detta fick vi konstaterat för oss då en av intervjupersonerna valde att avstå från att svara på frågan om alkoholtraditionen i sin familj. Kvinnan svarade för övrigt på de andra frågorna i undersökningen.

1.4 Fortsatt framställning

Studien bygger på elva intervjuer utförda under två veckor. Kvinnorna gavs nya namn efter de första elva bokstäverna i alfabetet, dessa namn var Anna, Beata, Carolina, Diana, Elina, Fredrika, Gisela, Henrika, Ida, Jessica och Karina. Medelåldern i vår testgrupp var 25 år. För att fånga kärnan i intervju svaren har vi valt att inte framställa intervjuerna i fulltext, utan vi har valt citat som är centrala i intervjupersonernas svar och därigenom skildrat dessa kvinnors tankar kring, förhållningssätt till och konsumtion av alkohol. Vi har ställt frågor som rör fem teman, presenterade som frågeställningar i syftet. Resultatet kommer att presenteras utifrån dessa teman, relevant forskning och teori kommer att knytas till resultatet under rubriken analys. I slutdiskussionen kommer vi att ta upp frågor som dykt upp gällande teorier och tidigare forskning, men även våra egna reflektioner och tankar om den presenterade empirin.

2 Tidigare forskning och teorier

Den teori vi valt att utgå ifrån är socialkonstruktivismen. Vi har funnit tidigare forskning på området kvinnor och alkoholkonsumtion som delvis varit kopplad till den teori vi också valt, denna forskning är utförd av Sidsel Eriksen. Annan forskning som vi tagit del av är Philip Lalander, Margaretha Järvinen och Hildigunnur Olafsdottir samt rapporter från Folkhälsoinstitutet och CAN.

2.1 Tidigare forskning

2.1.1 Sidsel Eriksen, alkohol som könssymbol

I artikeln diskuterar Eriksen kvinnans naturliga konsumtion av alkohol. Kvinnors alkoholkonsumtion skall enligt flera undersökningar och studier ha ökat dramatiskt de senare åren. Detta har i sin tur lett till att ett större antal kvinnor fått problem med alkohol. Eriksen har ifrågasatt denna teori och menar att kvinnan tagit större plats i det offentliga rummet och därmed har problemen blivit mer synliga. Eriksen hävdar att både kvinnor och mäns alkoholkonsumtion är en social konstruktion, att det inte går att säga att kvinnornas konsumtion är naturligt låg. Rent historiskt har kvinnan druckit lite alkohol jämfört med mannen, men på 1500-talet var det inte ovanligt att en kvinna satt på en offentlig inrättning och drack alkohol. När man tittar på de olika tidsperioderna så skiftar kvinnors drickande medan männens mönster i stort sett är detsamma.

Eriksen har gjort en attitydundersökning gällande kvinnor och mäns alkoholkonsumtion, där hon fann att könsroller var den främsta faktor för hur man beskrev beteendet vid konsumtion av alkohol. Kvinnor som drack alkohol på 1800-talet framställdes som svaga och lösaktiga medan männen framställdes som starka och manliga. Idag fördöms inte kvinnor på samma sätt, det är mer tillåtet för dem att dricka alkohol. Trots detta finns fortfarande en del fördomar mot kvinnor och alkohol kvar i samhället.⁵

2.1.2 Philip Lalander, anden i flaskan

Genom sitt alkoholdrickande konstruerar kvinnor och män sina könsidentiteter, alternativt uttryckt kan man säga att kvinnor och män inte haft samma rättigheter att berusa sig. Detta har påvisats i ett flertal studier som redovisas i Lalanders bok. Kön är i Sverige den starkaste statistiska determinanten tillsammans med ålder för hur mycket människor dricker. Männen

---

⁵ Eriksen, 1999, sid 45-49

har alltid druckit mycket mer än kvinnor och statistik från Folkhälsoinstitutet och CAN visar att alkoholdrickande är könsbundet. I Sverige har kvinnor ofta spelat moralens väktare genom att ta avstånd från alkohol, den kvinna som drack ansågs vara lösaktig och mindre ansvarsfull. Genom att ta avstånd från alkohol har kvinnorna hävdad sin kvinnlighet.

Synsättet är på väg att luckras upp, förmodligen genom kvinnans inträde på arbetsmarknaden och för att kvinnor rör sig allt mer utanför hemmets sfär. Han menar även att anledningen till kvinnors ökade alkoholkonsumtion beror på att alkoholens symboliska betydelser har förändrats, från att ha varit en symbol för fest till att ha blivit mer vardagsbetonad. Trots att kvinnor konsumerar mer alkohol nu än förr så visar ändå Folkhälsoinstitutet och CAN:s rapporter som ges ut varje år, att det fortfarande är betydande skillnader mellan kvinnor och mäns alkoholvanor.

Det har visat sig statistiskt att kvinnor och män i åldersintervallet 20-29 år har högst konsumtion av alkohol per vecka. I de äldre åldersintervallerna uppvisas lägre frekvens. Detta kan tolkas som att de unga försöker lära sig dricka som vuxna, utan vuxenlivets olika ansvarsområden som familj och barn. Att dricka ses som vuxet och alkoholkonsumtionen leder ungdomarna in i vuxenlivet.⁶

2.1.3 Margareth Järvinen och Hildigunnur Olafsdottir, kvinnors dryckesmönster

Enligt ovanstående författare kan man påvisa tre olika dryckesmönster gällande kvinnor i Norden, detta efter en stor undersökning som gjordes 1979. Det var ett tag sedan och vi inser att en del kan ha ändrats sedan dess, men tycker ändå att undersökningen är relevant. Det traditionellt feminina dryckesmönstret innebär en väldigt försiktig dryckesprofil. De kvinnor som matchar detta dryckesmönster dricker ett glas vin eller mindre ett fåtal gånger per år och har därmed en väldigt låg berusningsfrekvens. Kvinnor som passar in i detta mönster är framförallt äldre kvinnor, men undantag finns. Det nya feminina dryckesmönstret skiljer sig från det ovanstående genom att årskonsumtionen för kvinnorna är betydligt högre, ca 200 cl per år. Dessa kvinnor säger sig dricka 2-3 glas vin ett par gånger i månaden. Detta dryckesmönster har slagit igenom främst hos förvärvsarbetande kvinnor. Dessa kvinnor uppger att de sällan blir berusade. De kvinnor som tillhör det maskulina dryckesmönstret har frångått vindrickandet till förmån för sprit. Även deras konsumtion ligger runt 200 cl per år.

---

⁶ Lalander, 1998, s 26-34

De olika alkoholtyperna är relativt väl fördelat i denna grupp med viss tonvikt på sprit. Öl och vin är ungefär lika mycket förekommande. Dessa kvinnor har en ganska hög frekvens av berusning. De kvinnor som förekommer i denna grupp är mellan 20-29 år.⁷

2.1.4 Folkhälsoinstitutet och Centralförbundet för alkohol- och narkotikafrågor, Rapport år 1997, Alkohol- och narkotikautvecklingen i Sverige

Undersökningarna som är gjorda för rapporten är baserade på både besök och telefonintervjuer. Enligt rapporten uppgick alkoholkonsumtionen för kvinnor mellan 20-24 år till 2,9 liter per person år 1994, jämförelsevis med män i samma ålder, deras konsumtion uppgick till 7,2 liter per person 1994. Kvinnors alkoholvanor utgjorde ca 20 % av den totala alkoholkonsumtionen år 1968, för att ha ökat till 30 % av konsumtionen 12 år senare. Det är i huvudsak de unga kvinnorna som svarar för ökningen. Det var till största del vinkonsumtionen som ökat bland kvinnorna men även spritkonsumtionen hade ökat något. Konsumtionen stod sedan i stort sett stilla under åttiotalet för att öka 11 % för kvinnor i mitten av nittioalet. Männen konsumtion minskade 3 % under samma period.⁸

2.2 Teori

2.2.1 Mats Hilde, avvikande beteende – en sociologisk introduktion

Socialkonstruktivismen har sina rötter i fenomenologin och är ett utbrett perspektiv. Grundtankarna är att människan fungerar som samhällsbyggare och kulturbyggare. Till skillnad från djuren så lever inte människan i en given värld utan måste skapa det samhälle de lever i. Verkligheten uppfattas inte som en fast och tinglik struktur utan som en pågående process. Detta innebär att människor hela tiden måste etablera relationer till världen. För att skapa en social ordning så använder människan sig av olika sanktioner och kontrollapparater för att de som avviker från normerna skall rättas in i ledet igen. Hilde anser att det finns en dialektisk process i vårt samhällsbyggande. När man föds så finns det redan en kultur och ett färdigt språk, men människan måste lära sig detta för att fungera i samhället.⁹

2.2.2 Barlebo Wenneberg, Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv

Socialkonstruktivismen är en kritisk kraft, den tar inte det direkta eller omedelbara för givet. Den försöker avslöja de direkta fenomenen som ytliga företeelser som styrs av

---

⁷ Järvinen & Snare, 1986, s 79-80, 84-91

⁸ Folkhälsoinstitutet & CAN, 1997, s 84-89

⁹ Hilde, 1996, s 23-25

bakomliggande och mer ”verkliga” storheter. Man kan använda termen socialkonstruktivism på olika sätt och med olika betydelser. Istället för att undra om kunskapen är sann eller giltig, frågar man hur den tillkommit eller producerats. Detta sanna uppfattas inte som ”självförklarande”. Vi kan använda synsättet till att ifrågasätta det vi uppfattar som naturligt och självklart. När en social företeelse helt uppenbart är en social konstruktion är socialkonstruktivismen möjligen en rimlig förklaringsmodell. Det socialkonstruktivistiska perspektivet kan ha flera utgångspunkter eller inriktningar. Wenneberg diskuterar detta som olika typer av socialkonstruktivism med flytande gränser sinsemellan. Socialkonstruktivismen som perspektiv kan därför appliceras på vårt material på olika sätt.¹⁰

---

¹⁰ Wenneberg, 2001, s 10-16, 30, 58, 62, 69, 80, 91

3 Framställning av empiriskt material

Då vår testgrupp endast omfattar elva kvinnor så är det naturligtvis svårt att kartlägga mönster som skall vara gällande för andra grupper av kvinnor, ens för andra grupper av unga kvinnor i Malmö. Detta till trots ska vi göra ett försök att se konsumtionsmodeller för att sedan i kapitel fyra underbygga dem med de teorier och tidigare forskning som vi tidigare presenterat.

3.1 Kvinnornas alkoholkonsumtion och anledningar till denna

För att göra kvinnornas veckokonsumtion mer överskådlig har vi valt att presentera denna i ett diagram (Diagram 1) som presenteras i Bilaga 2.

3.1.1 Första berusningen

Intervjupersonerna berättade om sin första ”fylla” och svaren varierade från att ha varit jätteberusad med minnesluckor till att ha ett bestående minne från kvällen. Vilken typ av alkohol kvinnorna drack varierade mellan öl, vin eller vodka. Genomsnittsåldern för det första berusningstillfället i vår testgrupp var 15½ år. Alla kvinnorna drack med en eller flera kompisar på väg till ett disco eller en privat fest.

Gisela, 30 år; ”- Jag åkte till Danmark med en kompis och vi köpte jordgubbsaperitif för det hade vi hört att de skulle vara så himla gott. Så var vi på fest, där drack vi även snaps, tror jag. Efter middagen så delade vi på flaskan och jag blev jättefull och kräktes och mådde jättedåligt. Smaken av aperitifen satt kvar i flera år efter.”

3.1.2 Anledning till konsumtion av alkohol, känslan av berusning och målet med denna

Vi ville undersöka på vilket sätt och av vilken anledning kvinnorna dricker alkohol. Alla kvinnorna gav ett jakande svar på att de drack alkohol. På frågan om anledningen till detta svarade de flesta att det var gott och socialt, speciellt vin till en middag, men även att det var avslappnande i viss mån.

Fredrika, 23 år; ”- Jag tycker att det är kul, innan man går ut och så blir man lite annorlunda, man vågar vara sig själv och släppa loss”

Anna, 28 år; ”- För att berusa mig och för att det är gott, kanske lite för att bli mindre nervös, om man skulle träffa på människor som gör mig nervös”

Vi frågade vad kvinnorna menade med berusning samt hur de kände när de började bli berusade. Frågan var inte lättbesvarad, svaren visar att det var högst individuellt med vad de menade med berusning. Övervägande del av kvinnorna förknippade berusning med att de blev glada, upprymda, utåtriktade och avslappnade, en tredjedel förknippade berusning med något negativt t ex kontrollförlust och försämrad reaktionsförmåga. Vi fick alltså svar som innefattade såväl psykiska som fysiska aspekter, hur man pratade, betedde sig och hur man rörde sig var olika inslag i svaren.

Jessica, 24 år; ”- Det första tecknet på att jag är berusad är att rörelserna inte är som vanligt, kroppen är inte riktigt i synk med hjärnan, jag hänger inte riktigt med i rörelserna.”

Kvinnorna svarade att det sällan var deras mål att bli berusade när de drack alkohol. De flesta svarade att de drack för att de tyckte att det var gott att dricka ett glas vin, speciellt i samband med en måltid. Ett par av kvinnorna sa emellertid att det fanns tillfällen när ändamålet av alkoholförtäringen var att bli berusad, dessa kvinnor var i minoritet. En kvinna svarade att effekten av alkohol dessutom var given även om målet inte var detsamma.

Henrika, 21 år; ”- Nej, jag dricker för att det är gott, man sitter och dricker vin till maten eller ”snackevin”, det är många gånger jag går ut med mina kompisar och är nykter medan mina kompisar har druckit under kvällen.”

Vi frågade kvinnorna hur de kände att det var dags att sluta dricka för kvällen och det visade sig att många har en ”inre” röst som talar om för dem att sluta. Det var svårt för några av dem att sätta fingret på vad det var eller hur det yttrade sig. En del av kvinnorna drack till sista droppen medan några drack tills de började må illa. En gemensam nämnare för de flesta var att de drack vatten istället för alkohol när de nått sin gräns, hur den nu yttrade sig.

Carolina, 27 år; ”- När jag tycker att jag är snygg i spegeln då brukar jag veta att jag inte skall ha mer”

Beata, 21 år; ”... att det inte smakar längre, vill inte ha mer, eller att spriten tar slut, jag brukar faktiskt dricka till flaskan tar slut.”

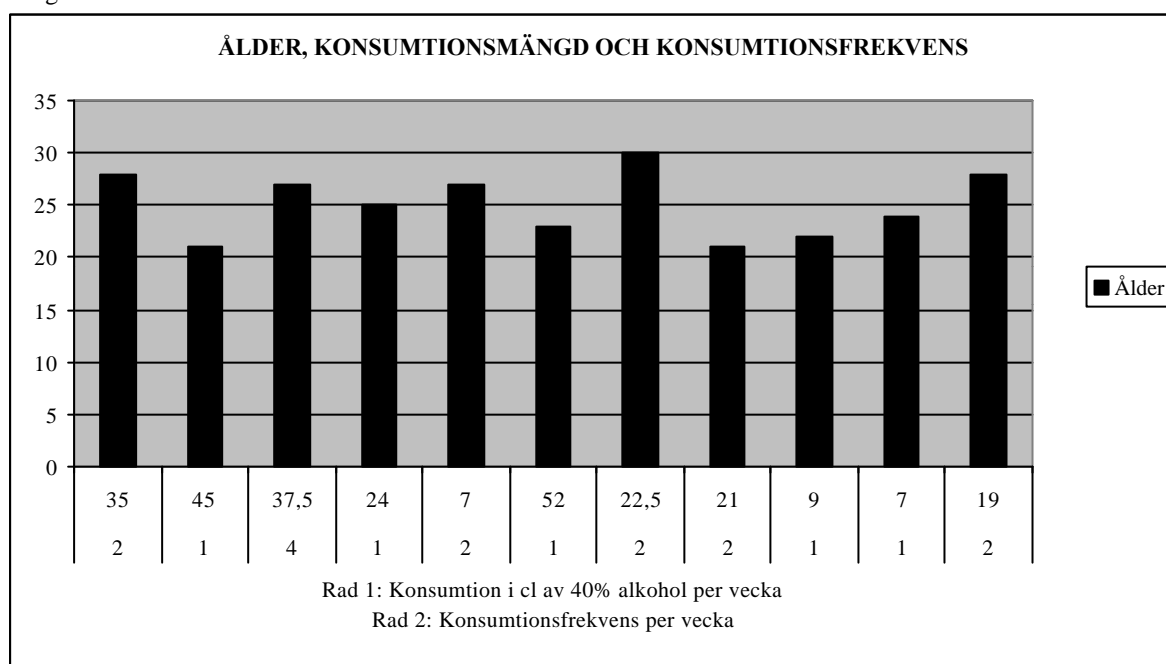
3.1.3 Mängd, frekvens och val av alkoholhaltig dryck

På frågan om hur mycket, hur ofta samt vad kvinnorna drack, var svaren relativt samlade till en till två gånger i veckan om ca 1 flaska vin per tillfälle, helst rött. De flesta drack även öl,

cider och dringar någon gång då och då. Den som drack mest konsumerade ca 52 cl 40 % alkohol per vecka, den som drack minst konsumerade ca 7 cl 40 % alkohol per vecka. ¹¹

Gisela, 30 år; ”- Normalt sett dricker jag ungefär en gång i veckan, men på sommaren kan det bli lite mer beroende på att det blir lite enklare att gå ut och ta en öl. Jag dricker nog i grova drag en flaska vin, men det kan skifta ibland dricker jag öl och cider, det händer även att jag tar en drink om jag har gått ut. Jag skulle nog säga att jag dricker det mesta, men snapsar dricker jag nog bara när det är högtider som midsommar och på kräftskivor.”

Diagram 2

Vi frågade kvinnorna vad de gjorde tillsammans med sina vänner när de umgicks (då även utan alkohol) samt vid vilka tillfällen de drack alkohol tillsammans. Än en gång fick vi se likheter dem emellan, oavsett ålder, civilstånd, eller några andra faktorer som vi tagit med i beräkningen. Populärast var att fika, därefter kom att gå på stan, shoppa, gå på bio, äta middag hemma eller på restaurang, ta en öl på en uteservering på sommaren, hyra film eller åka rollerblades etc. Diana ansåg att hennes jobb var väldigt socialt krävande och därför gjorde hon inte särskilt mycket på vardagarna, istället försökte hon att hålla ihop sina vänner en vardag i veckan tillsammans med en manlig vän. Däremot så träffade hon sina vänner minst en gång per helg.

¹¹ Se Diagram 2, s 18

Diana, 25 år; ”... vi dricker torsdagsöl, inte riktigt varje torsdag men vi försöker att träffas så ofta det är möjligt.”

Det vanligaste alternativet att umgås med alkohol var att äta middag och dricka vin till maten eller att förfesta tillsammans innan man gick ut.

Gisela, 30 år; ”- Det är när man går ut på krogen eller om det är middag hemma, dock inte varje gång det är middag, mer om det är middag på helgerna”

Vi frågade också kvinnorna vad och hur mycket de drack tillsammans med sina vänner, och det visade sig att skillnaden inte var nämnvärd jämfört med vad de drack i andra sällskap. Vi jämförde Elinas svar i en fråga om vad och hur mycket hon drack, med vad hon svarade på en annan fråga där hon svarade på följande sätt.

Svar 1; ”- Jag dricker i första hand vin och öl”

Svar 2; ”- Mest vin, någon gång är det öl, sprit dricker jag mycket sällan”

Vi jämförde kvinnornas svar och det visade sig att de flesta av intervjupersonerna svarade konsekvent och ändrade inte sina dryckesvanor nämnvärt mellan de olika omgångarna vi frågade utifrån. Eftersom vi blandade kvinnor som både var ensamstående, sambo och gifta var vi tvingade att ha två olika teman, Ensamstående och Partner. Frågan om man ändrade sitt levnadssätt om man var ensam eller var i en relation med någon var av intresse för oss och det visade sig ha betydelse för kvinnorna vi intervjuade.

Anna, 28 år (ensamstående); ”- Det har funnits de relationer där jag har festat mer och sedan finns det de som man aldrig festar. Men så klart blir det mer fest om man är singel i regel än när man är tillsammans med någon”

Ida, 22 år (sambo); ”- Om båda har det intresset att gå ut varje helg är det sin sak, men ingen av oss har det intresset. Hade jag varit singel hade jag nog gjort det mer, tror jag. Då tror jag att man kanske går ut för att man vill hitta en partner eller så”

De flesta kvinnor, alla utom en, drack mellan 1-3 glas vin och öl till maten med sin familj. Efter maten tillkom ett glas likör, whiskey eller cognac. När det var sommar eller lite högtidligare kunde det även förekomma en fördrink i en tredjedel av fallen, och hos ungefär lika många drack man snaps vid högtider såsom jul, påsk, midsommar och kräftskivor. Vid ett typiskt tillfälle då kvinnorna drack alkohol med sina familjer var spridningen på konsumerad alkohol allt mellan noll (i ett fall) till två glas vin och två drinkar plus ett glas likör, whiskey eller cognac. Det vanligaste var ett eller två glas vin plus ett glas likör, whiskey eller cognac.

3.2 Olika omständigheters inflytande på kvinnornas alkoholintag

Det kan finnas många orsaker till att man konsumerar mer eller mindre alkohol. Vi trodde det fanns ett brett spektra av omständigheter som kunde påverka kvinnornas alkoholkonsumtion. I följande kapitel ska vi titta lite närmare på några av de omständigheter som kan påverka kvinnorna till att konsumera mer eller mindre alkohol. Bakgrund, föräldraskap och civilståndets inverkan utreds vidare under kommande rubriker.

3.2.1 Orons och skuldkänslornas påverkan på konsumtionen

En av orsakerna till att kvinnorna skulle konsumera mer eller mindre alkohol troddes av oss vara oro eller skuld. Oro och skuld är känslor som vi socialiserats till att känna beroende på den rådande normen i det samhälle vi befinner oss i. Majoriteten av testpersonerna hade aldrig känt oro eller haft skuldkänslor för sin alkoholkonsumtion, enbart fyra hade gjort den erfarenheten.

Gisela, 30 år; ”- Jag tyckte att jag var för full för många gånger på rad, och jag förstod inte varför. Då tänkte jag att om det fortsätter så här så måste jag sluta att dricka för jag tyckte inte att det var sunt. Jag kände inte att jag hade problem, men jag förstod inte varför jag blev så full.”

Ingen av kvinnorna uttryckte att de vid intervjutillfället var oroad över sin alkoholkonsumtion. De tillfällen då kvinnorna känt oro eller skuld för sin alkoholkonsumtion var det något som låg i deras förflutna, vilket förmodligen också gjorde att kvinnorna vid intervjutillfället hunnit få ett perspektiv på situationen och kände att de mer fritt kunnat berätta om det. Samma personer som hade känt oro eller skuld hade även fått påpekat för sig att de druckit för mycket alkohol. Situationen de fått det påpekat för sig varierade, men det var fråga om situationer och inte perioder i något av fallen.

Beata, 21 år; ”- Ja, i fyllan. Inte i nyktert tillstånd.” /.../ ”... det vet jag oftast själv också, det är bara ibland som man skall ta den sista drinken du vet, då kan det vara skönt ibland att ha någon som säger till en att inte ta den. Skit i den.”

Anna och en av hennes vänner har gjort det till ett internt skämt att säga att man är orolig för varandra efter det att de varit ute och druckit alkohol.

”... så sade hon att jag börjar bli orolig för dig, för då hade jag blivit jätteberusad vid några tillfällen, och så skrattade vi jättemycket åt det, för hon festar mycket själv. Det lät så mammigt när hon sade det, så nu har det blivit ett internt skämt att varje gång vi varit ute och festat så säger vi att vi börjar bli oroliga för varandra och så skrattar vi, och det är väl för att vi båda vet att ingen av oss är i någon farozon.”

En av intervjupersonerna hade känt att det funnits en större portion allvar i påpekandet, det var Gisela. En period som hon minns som fylld av fest präglas i efterhand av minnet att en kille som hon inte kände utan bara var bekant med påpekade att hon druckit för mycket.

”... sade till mig att jag alltid var så full. Då tog jag illa vid mig, för jag tyckte att han var en sådan som alltid var väldigt full. Jag tyckte att om han märkte det så var det nog allvar. Jag kommer fortfarande ihåg det, så det kändes när han sade det och jag tog illa vid mig när han sade det.”

Karina hade också fått påpekad för sig att hon druckit för mycket alkohol, men endast vid enstaka tillfällen och hon uppfattade inte att det blivit någon större historia av det utan att hon då egentligen själv känt att det varit bra för dagen. De flesta kvinnor som inte känt oro eller skuld för sin alkoholkonsumtion hade även fått påpekad för sig att de druckit för mycket alkohol vid något enstaka tillfälle. Ett exempel lyder som följande.

Ida, 22 år; ”- Men visst fick man nog sig en tankeställare, och sedan tänkte jag att man får vara ung så länge man kan. Passa på liksom.”

3.2.2 Personen, situationen och sammanhangets påverkan på konsumtionen

Man skulle kunna tänka sig att det finns personer eller situationer som påverkar oss alla till att konsumera antingen mer eller mindre alkohol än ”vanligt”. Vi, författarna, vet med oss att somliga vänner påverkat och påverkar oss till att konsumera mer respektive mindre alkohol i olika situationer. Det var inte annorlunda bland intervjupersonerna. De flesta av kvinnorna kunde urskilja någon person eller omständighet som påverkade dem till att antingen konsumera mer eller mindre alkohol. Arbete, skola, bilkörning och föräldraansvar var generellt sådant som fick intervjupersonerna att konsumera mindre alkohol. Föräldrar och äldre släktingar hade också en effekt på intervjupersonerna att konsumera mindre alkohol. God mat, middagsbjudningar, dåligt psykiskt mående, känslösvallningar, övertalning från vänner, specifika fester, de svenska högtiderna och stor tillgång till alkohol är några av de faktorer som påverkar kvinnorna till att konsumera mer alkohol.

Jessica, 24 år; ”- Tillgången styr mig till att dricka mer. Min man jobbar utomlands och köper väldigt mycket vin. Vi frågar oss alltid vad vi skall göra med allt vin, och vi kommer fram till att vi får ju dricka det. Så är det nog!”

Två av intervjupersonerna påverkades varken att konsumera mer eller mindre beroende på person eller situation, konsumtionen var konstant oavsett omständighet. Alla kvinnorna hade däremot tankar om skillnaderna på sin konsumtion i olika sammanhang.

Elina, 27 år; ”... vill jag dricka öl idag så dricker jag öl, medan många istället börjar dricka saker som de egentligen inte är så förtjusta i eller att sammanhanget kräver att man hänger på.”

Intervjupersonerna ombads att berätta huruvida de reflekterat kring anledningarna till att de eventuellt konsumerar mer eller mindre alkohol beroende på specifika personer eller situationer. Övervägande del av kvinnorna hade aldrig funderat i de banorna, några menade att det var en omedveten process. Två kvinnor hade funderat kring orsakerna. En av dessa jämförde sin ändrade alkoholkonsumtion med hur hon röker, varför hon röker mer i vissa situationer än i andra. Karina och hennes man hade diskuterat saken utifrån sin familj och sitt övriga umgänge.

”- Vi har pratat om det faktiskt, varför det alltid ska vara förknippat med, varför det krävs alkohol till. Jag har inte grävt så mycket i det, så länge man själv kan hantera det så tycker jag inte att det känns som ett problem. Det är det hos många, har jag förstått.”

De kvinnor som vid intervjutillfället var i en relation uppgav att de druckit mer när de varit ensamstående, även om det för några var längesedan. De kvinnor som varit i relationer men nu var ensamstående, menade att alkoholkonsumtionen var högre nu än då, även om det i somliga förhållanden förekommer mer fest än i andra. Anledningen till att kvinnorna drack mer när de var ensamstående berodde på att de gick ut vid fler tillfällen, ibland i hopp om att träffa en partner.

3.2.3 Resornas påverkan på konsumtionen

Resor är en faktor som har påverkat vår testgrupp till att generellt konsumera mer alkohol. Alla kvinnorna drack lika mycket som de gjorde när de var hemma samt att mer än hälften av kvinnorna uppgav att de dessutom drack mer när de reste. Mängden konsumerad alkohol vid restillfällen varierade beroende på sällskap. När kvinnorna reste med sina föräldrar drack de generellt mindre alkohol, när de reste med vännerna drack de generellt mer alkohol. Beata berättar.

”- Med min mamma och syster dricker jag inte jättemycket mer, men med mina kompisar dricker jag mycket mer, resor till Sydeuropa och Medelhavet, brutala resor. Jag dricker allt på semestern. Mycket mer, 24 timmar om dygnet, varje dag i en vecka.”

Den största anledningen till att kvinnorna konsumerade mer alkohol på sina resor var att öl och vin var vanliga måltidsdrycker som gärna förtärdes samtliga dagar under resan, kombinerat med att de samtidigt roade sig på kvällarna i större utsträckning än när de var hemma.

Carolina, 27 år; ”Det är ju det att det blir varje dag, att man dricker någon form av alkohol varje dag. Sen dricker jag ju inte mer en fredagskväll på semestern än en fredagskväll hemma.

Det var även skillnad på vilken typ av alkohol man drack hemma och vilken alkohol man drack när man reste. Fyra av kvinnorna uppgav att de drack mer starksprit när de reste. De flesta kvinnorna förknippade ”resor” med utlandssemestrar.

Karina, 28 år; ”... jag tror att när man är på resor så tror jag att man dricker mer drinkar. Man ska prova på lite roligare saker som man inte provat på tidigare. Det beror nog på vilket resmål det är också, vad det är för land.”

När kvinnorna åkte tillbaka till Sverige från sina utlandssemestrar tog de oftast alkohol med sig tillbaka. Den vanligaste alkoholen, i undersökningen, att köpa med sig hem var vodka, Baileys och whiskey. Två av kvinnorna uppgav att de åkte på shoppingresor till antingen Danmark eller Tyskland för att köpa alkohol och att de då handlade öl och vin, men de köpte även starksprit om det var billigt.

3.3 Förändringar på kvinnornas alkoholvanor på grund av tid, föräldraskap, samt grad av medvetenhet om alkoholens risker och skadeverkningar.

De aspekter där skillnader i alkoholkonsumtionen var mest tydlig var tid och föräldraskap. Majoriteten av kvinnorna var helt emot att dricka någon alkohol överhuvudtaget under graviditet och amning.

Beata, 21 år; ”... att absolut inte dricka något, jag tycker att det är taskigt mot barnet. Man har ju läst en massa rapporter om att barnet tar skada av alkohol...”

I vår undersökning var det endast två kvinnor som hade barn, läs spädbarn, och en kvinna var gravid. Efter att ha varit gravid och/eller ammat så berättade dessa kvinnor om hur deras alkoholkonsumtion ändrats totalt och att de nu inte drack överhuvudtaget. Vissa undantag noterades i kvinnornas svar.

Jessica, 24 år; ”- Jag har druckit vid ett par tillfällen och det har rört sig om ett par klunkar eller max ett glas, men nu har jag bestämt mig för att inte dricka något mer alls under resten av min graviditet eller när jag ammar. Det ger mig ändå ingenting och det är det bästa för barnet”

Ett par av kvinnorna tyckte att det var acceptabelt att dricka ett halvt glas vin vid några tillfällen under graviditeten. Ingen av kvinnorna tyckte att det gick bra att dricka som vanligt.

Carolina, 27 år; ”- Jag tror personligen inte att ett glas vin i månaden är skadligt, jag tror däremot att jag skulle avstå ändå, risken finns ändå att något kan hända.”

Förklaringar om hur konsumtionen skiljde sig från idag och för fem år sedan var ganska stor, det var inte bara mängden alkohol utan även sättet som skilde sig ganska markant åt. Majoriteten beskrev hur de lärt sig känna igen sin gräns för hur mycket de skulle dricka, några menade att de gått ifrån att dricka starksprit till att dricka vin, dels för att det var godare och för att det passade bättre till mat. En av kvinnorna ansåg sig dricka helt annorlunda nu än förr.

Diana, 25 år; ”- Ja, jag dricker lite annorlunda nu än för fem år sedan, sedan ett eller två år har jag börjat dricka mer själv hemma, jag känner att jag är vuxen nu och att det är okej för mig att göra det. Det är inte en hel flaska vin själv utan kanske ett till två glas till middagen”

En del av kvinnorna menade att det till stor del var umgänget som styrde hur man drack. Övervägande del av kvinnorna, sju stycken, tyckte att alkohol var lika viktigt nu som för fem år sedan fast på ett annat sätt. För fem år sedan var alkohol mer viktigt för att berusa sig med och nu för att det var socialt, gott till mat osv. Kvinnorna tyckte också att de nu fått en mognare inställning till alkohol än för fem år sedan. De kvinnor som inte tyckte alkohol var lika viktig nu som för fem år sedan hade också tidigare druckit för att bli berusade och att ha kul. På frågan om risker och skadeverkningar som följer konsumtion av alkohol fick vi ganska genomgående svar att kvinnorna varken tänkte på risker eller skadeverkningar. Kvinnorna tyckte själv att de inte drack tillräckligt mycket för att behöva oroa sig för det. I samband med några av intervjuerna kom hembränd sprit på tal. Vi fick intrycket att kvinnorna inte tyckte att man skulle dricka hembränd sprit just på grund av de risker och skadeverkningar som förknippas med detta.

Beata, 21 år; ”- Jag tror att man tänker att det är personer som dricker varje dag som tar de riskerna som till exempel fysiska skador”/.../ ”- I högstadiet sa min

mamma till mig att det var bättre om jag kom till henne, än att jag fick tag på hembränd sprit då visste de att det jag drack kom från systembolaget.”

3.4 Bakgrundens påverkan på kvinnornas förhållningssätt till alkohol

Vid intervjutillfällena kartlade vi kvinnornas bakgrund i form av uppväxtort, boendeform och föräldrars yrke. Utifrån detta skulle klasstillhörighet hos kvinnorna kunna bestämmas, vilket vi valt att inte göra då mycket lite forskning kring klasstillhörighet och alkoholbeteende har gjorts. Vi tror inte att det skulle bidra till kartläggningen av ett specifikt konsumtionsmönster i vår testgrupp, då kön, enligt Lalander¹² tillsammans med ålder är en mycket starkare determinant än klass för hur mycket människor dricker.

3.4.1 Alkoholtraditionen i familjen, familjesammankomster och alkoholförtäring

Kvinnorna hade mycket att säga om alkoholtraditionen i sin familj. Urvalet innehöll allt från mor- och farföräldrar som var nykterister till släktingar som dött av alkoholrelaterade skador. Att ta en drink eller en öl en fredagskväll såg några av kvinnorna som en tradition som funnits i deras familjer. Alkoholtraditionerna var annars starkt knutna antingen till vardag eller till fest. Följande citat rör vardagstraditionerna.

Anna, 28 år; ”- Mina föräldrar är gourmander, de älskar god mat och dryck. Det är deras sätt att sätta guldkant på vardagen.”

Vi frågade kvinnorna i intervjuerna om de var religiösa eller erkände någon högre makt, och även om två av kvinnorna uppgav att de var troende så var det inget som påverkat dem till att helt avstå från alkohol utan snarare till att konsumera den med större försiktighet. Absolutism och inflytande från kyrkan har enligt våra intervjupersoners berättelser haft större genomslagskraft i de äldre generationerna.

Fredrika, 23 år; ”- Jag har en farbror som dog av skador från ett alkoholmissbruk och att min farmor och farfar druckit rätt mycket men jag har inte sett det själv. På min mammas sida gick de i kyrkan varje söndag och sånt, och där är det väldigt lugnt...”

När vi frågade kvinnorna om alkoholförtäringen i familjen vid olika familjesammankomster så definierade vi inte ordet familjesammankomst, utan det fick stå fritt för intervjupersonen att tolka det som de ville. De flesta tolkade det som kalas, middagar, högtider och större

---

¹² Lalander, 1998, s 28

tillställningar såsom, bröllop och begravning. Familjesammankomster då de inte konsumerade alkohol var bland annat barnkalas och begravningar.

Henrika, 21 år; ”... det beror på vad det är för sammankomst, om det är midsommar kan det slå runt riktigt i alla fall när vi var små kunde pappa och min morbror bli riktigt fulla, men aldrig min mamma. Begravningar dricker man inte på.”

Övervägande del av kvinnorna förknippade större familjesammankomsterna med en större konsumtion av starksprit, whiskey eller likör. Vin dracks också, särskilt i kombination med middagar. I Carolinas familj dricker de sällan starksprit förutom om det är högtidligt. Snaps dricker de vid midsommar och på kräftska med tillhörande traditionsbundna snapsvisor. Högtider är för övrigt ett tillfälle som i vår testgrupp har alkoholtraditioner förknippat med sig. Det är även då starksprit i form av snaps konsumeras i större utsträckning.

Henrika, 21 år; ”- Det har alltid funnits snaps och sånt på alla kalas, jag tror inte varit något kalas där det inte har funnits något i alkohol, alltid whiskey eller cognac eller sånt, vin till maten och öl.”

Beata är den enda av våra intervjupersoner som har utländskt påbrå och hon berättar att det såg annorlunda ut med alkoholtraditionen i hennes pappas hemland.

”- Vid bjudningar i min pappas hemland så dricks det, det gör alla, vin och öl till maten och en likör till kaffet. Alla dricker, även mina föräldrar som inte dricker särskilt mycket i Sverige. Jag har aldrig sett mina föräldrar fulla vad jag kan minnas...”

Två av kvinnorna berättar att de aldrig, eller i stort sett aldrig, dricker vid familjesammankomsterna i sina familjer. Samma kvinnor har tidigare berättat om absolutism, religiöst inflytande och missbruksrelaterad död i sina familjer.

3.4.2 Hur bakgrunden format kvinnornas förhållningssätt till alkohol

Det är inte möjligt för oss att mäta exakt vad i kvinnornas bakgrund som format deras nuvarande förhållningssätt till alkohol eftersom det är en omfattande och långdragen process som inte går att avgränsa eller kartlägga. Vi frågade kvinnorna vad i deras bakgrund som format deras nuvarande förhållningssätt till alkohol. Vi vill med detta fånga några av de tankar de själv har om bakgrundens betydelse angående sitt förhållningssätt till alkohol. Det bör tas med i beräkningen att kvinnorna inte haft möjlighet att fundera någon längre stund innan de gett oss följande svar.

Carolina, 27 år; ”- Vin är väldigt naturligt för mig. Vi har alltid haft vin omkring oss som en grej, inte för att det är alkohol och att man ska dricka det för att det och att man ska bli full. Vin har alltid varit något helt naturligt, som mjölk på frukostbordet och vin på middagsbordet.”

Fredrika, 23 år; ”- Jag vet inte om det var något i min bakgrund, jag tror inte det, kanske lite av mina föräldrars åsikter finns i bakhuvudet och min farbrors död ha väl påverkat mig även om jag aldrig såg honom dricka.”

Av kvinnornas intervjusvar att döma så verkade det som om de flesta föräldrar hamnat i ett dilemma när det gällt deras tonårsdöttrar och alkoholförtäring. Samtidigt som de inte ville att de skulle dricka alkohol överhuvudtaget så har de bjudit dem på öl, vin och cider hemma. Klimatet har varit allt från tillåtande till mycket förbjudande.

Elina, 27 år; ”- De var väldigt negativa till det, de tycker att alkohol på sitt sätt ska ses som något naturligt, ett naturligt inslag i mat och dryckeskultur. De anser båda två att det finns för mycket hälsorisker med att dricka alkohol när man är yngre. Så det var väldigt hemligt när man gjorde det, det var inget som de visste alls.”

När kvinnorna var i övre tonåren var det generellt förekommande att föräldrarna köpte alkohol på systembolaget till dem, i något fall för att hålla sina tonårsflickor borta från hembränd sprit.

Anna 28 år; ”- Sedan, jag vet inte om det var innan eller efter jag fyllt arton, så brukade jag få en halv flaska vin av mamma. Men jag fick aldrig mer, för mer än så klarade inte hon att dricka, och jag som var ung då skulle definitivt inte ha mer än henne.”

Beata 21 år; ”... i högstadiet sa min mamma till mig att är det något du vill ha vill jag att du kommer till mig då vill jag hellre veta vad du dricker än att du fixar HB.”

Många av kvinnorna ansåg att deras föräldrar haft en bra inställning till alkohol och därmed gett kvinnorna en sund bild. Diskussioner om alkohol var sällan förekommande mellan kvinnorna och deras föräldrar, utan det hade fungerat mer underförstått. Detta hade vid vissa tillfällen lett till förvirring gällande regler och om det var tillåtet eller ej. Det var en av anledningarna till varför kvinnorna ville ha en mer öppen dialog med sina egna barn för att inga frågetecken skulle uppstå i situationer med alkohol inblandat.

Carolina, 27 år; ”- Likadant som jag och mina systrar hade det, okomplicerad inställning till alkohol. Jag tror att det är mycket sundare att de får växa upp i det klimatet att det finns alkohol, så är det inte något konstigt med det.”

3.5 Skillnader på kvinnors respektive mäns dryckesvanor i kvinnornas omgivning

Utifrån olika umgängen, det vill säga familj, vänner och partner såg kvinnorna skillnader mellan kvinnors och mäns dryckesvanor. De ombads ge exempel utifrån dessa olika umgängen och därmed förklara skillnaderna mer ingående.

3.5.1 Skillnader inom det egna förhållandet

Lite mer än en tredjedel av de intervjuade kvinnorna, det vill säga fyra stycken, lever för närvarande i ett förhållande. Hälften av dessa kvinnor dricker mindre än sin partner och hälften dricker lika mycket om man tar med de fysiska skillnaderna parterna emellan.

Karina, 28 år; ”... jag dricker nog mindre än vad han gör. Jag tror nog att vi har ungefär samma konsumtion det känns som att vi har samma syn på alkohol och drickandet, sätter gränser och så, men mängden vet jag inte.”

Samtliga, fyra, kvinnor beskrev att de delade åsikt och inställning till alkohol med sin partner. Skillnaderna låg mest i sättet att dricka.

Carolina, 27 år; ”... min kära sambo kan tycka det är jättegott med en öl så bara på eftermiddagen om han har varit ute i trädgården och arbetat, då tar han en kall öl. Jag är inte så, men det är kanske det här med manligt och kvinnligt kanske, att de tycker att nu skulle det vara gott med en kall bärs nu när jag har arbetat hårt hela dagen.”

3.5.2 Skillnader inom familjen

Samtliga kvinnor uppgav att konsumtionen mellan kvinnorna och männen i sin familj antingen var lika eller att männen, papporna, drack mer. Inga av kvinnorna kommenterade den utökade familjens alkoholkonsumtion, det vill säga syskon, mor- och farföräldrar, föräldrarnas syskon osv.

Gisela, 30 år; ”- Alla dricker väldigt försiktigt, därför märks det inte om den ena dricker mer än den andra. Dricker ett glas vin och en whiskey på samma sätt. Kvinnorna dricker också whiskey, och männen dricker också vin.”

Övervägande del, sju stycken, har uppgett att männen i deras familj dricker eller har druckit mer alkohol än kvinnorna. Traditioner tycktes också styra konsumtionen av alkohol könen emellan.

Beata, 21 år; ”- Jag tror att det beror på genusperspektivet, kvinnan har inte samma tillfälle, någon måste stanna hemma, då är det naturligt i min pappas hemland att det är kvinnan som stannar hemma.”

Henrika, 21 år; ”- Männen dricker mer, mamma och de andra damerna tog hand om barnen när vi var små. De ville väl ha koll på läget, pappa och hans vänner var lite mer på gasen...”

I de fall, fem stycken, där kvinnorna inte kunde urskilja några skillnader i alkoholkonsumtionen mellan könen i sin familj, var det några som kommenterade att kvinnorna och männen drack olika typ av alkohol.

Karina, 28 år; ”- Samma sak där som med vännerna. De dricker hellre snaps, hellre än kvinnorna, och whiskey. Jag vet inte om det är lite manligt att man ska visa att man, jag vet inte. Det är samma sak där, att de dricker hellre starksprit än tjejerna.”

3.5.3 Skillnader i umgängeskretsen

Delningen mellan de kvinnor som kunde se skillnader mellan kvinnors respektive mäns dryckesvanor i sitt umgänge och de som inte kunde göra det var så gott som lika. Anna och Karina kunde inte urskilja några skillnader alls mellan kvinnor respektive mäns alkoholvanor i sitt umgänge. Anna menade att de hade samma syfte till varför man drack, därför fanns det heller inga skillnader. Karina kunde heller inte urskilja några skillnader mer än att kvinnor och män dricker olika typer av alkohol.

”... man kan generellt säga att killar mer dricker öl eller whiskey, men annars tycker inte jag att det är så stor skillnad. Whiskey är mer karlarnas dricka.”

Diana och Henrika tyckte sig också se att kvinnor respektive män drack olika typer av alkohol. Männen drack mer starksprit och öl, kvinnorna drack vin. En dryg tredjedel av kvinnorna tyckte att män drack mer alkohol än kvinnor men att det hängde samman med att de på grund av sin fysiska storlek också tål mer alkohol. Kvinnor ansågs dricka mer alkohol i samband med mat medan killar drack för att festa och ha kul. Gruppens påverkan var också en anledning som kvinnorna trodde gjorde att både könen konsumerade mer alkohol.

Kvinnorna pratade också om omgivningens acceptans och förväntningar angående alkoholkonsumtionen.

Elina, 27 år; ”- Killar har nog ibland så fullt upp med att fortfarande visa sig inför varandra när de är ute, de inte är lika uppmärksamma på var gränsen går utan de är på något sätt bara måna om att hålla jämna steg med de andra.” /.../ ”... det är mer accepterat att säga att man inte dricker och vara tjej än kille. Förväntningarna är olika på något sätt.”

Gisela ger uttryck för den åsikt i sitt uttalande som varit rådande och format tidigare generationer kvinnors alkoholkonsumtion. Gisela sade att hon inte delade åsikten, utan att hon tycker det ser illa ut oberoende om det är en kvinna eller en man som är berusad.

Gisela, 30 år; ”- Förr, lite längre tillbaka, så var det inte så tillåtet för tjejer att dricka och bli berusade. Nu super tjejer som killar, de festar loss, man ser ju många fulla tjejer. Det ser mer illa ut om en tjej är riktigt berusad än om en kille är det. Det passar inte sig att en tjej är så berusad. Det är olika beroende på betraktarens ögon, jag tror det finns fler människor som ser ner på en tjej som är full. ”

4 Analys av det empiriska materialet

4.1 Berusning som begrepp

Det begrepp i undersökningen som var mest förvirrande för kvinnorna var berusning. Svaren på frågorna kring berusning kan vara påverkade av många faktorer, t ex inställningen till berusning och den kulturella innebörden av begreppet "berusning".¹³ Intervjupersonerna uttryckte att det fanns tvetydigheter med begreppet, vilket nu också påverkar analysarbetet. Vi kan inte förvänta oss att alla kvinnorna svarat på samma sak. Berusning var något de flesta förknippade med att vara glad, avslappnad och utåtriktad. Få hade negativa kopplingar till berusning men de som fanns handlade om kontrollförlust och försämrade reaktionsförmåga, att man blev riktigt "full". Att bli berusad på det sistnämnda negativt laddade sättet var något kvinnorna sällan blev eller strävade efter att bli. Samma personer som förknippade berusning med glädje och avslappning menade att målet med att dricka alkohol ibland också var att bli berusad. Många kommenterade att de oftast konsumerade alkohol utan att bli berusade. Därför har vi tagit hänsyn både kvinnornas konsumtionsfrekvens och berusningsfrekvens.

Företeelsen att berusa sig kan också ses som en social konstruktion liksom många andra företeelser, t ex kroppsspråk och känslouttryck. Alla anledningar till varför man dricker alkohol blir därför också sociala konstruktioner. De anledningar kvinnorna angett till varför de drack ska därmed inte förbises utan snarare betraktas ur det sken som socialkonstruktivismen som perspektiv utgör. Många kvinnor angav att de drack just för att det var socialt, det vill säga något socialt skapat, som för dem innebar en uppsättning känslor. Känslor som kvinnorna tyckte de gav utlopp för när de drack alkohol var t ex gemenskap, samhörighet, trygghet och lugn men även känslor av upprymdhet och glädje eller för att markera att någon situation eller något tillfälle var speciellt, t ex en högtid. Det finns då inget i denna företeelse som är "naturligt", dvs. att det alltid varit på samma sätt eller att det inte skulle kunna ha varit annorlunda.¹⁴

4.2 Alkoholens funktion

Alkoholen har haft olika funktioner för människan i olika perioder. Den har t ex använts till att bota sjukdomar med, men också för att berusa sig med. Dessa funktioner är något som vi människor skapat eller tillskrivet alkohol,¹⁵ precis som vi valt att förknippa högtid och fest

---

¹³ Järvinen & Snare red., 1986, s 83

¹⁴ Wenneberg, 2001, s 62-63

¹⁵ Hilde, 1996, s 23-25

med en större konsumtion av alkohol. Dessa förhållningssätt ärvs ner från generation till generation. Vi internaliserar det synsätt som vår familj och omgivning har på alkohol och gör det så småningom till vårt eget. Vi kan sedan benämna det som vår bakgrund eller familjens tradition och välja i vilka sammanhang som det är mer eller mindre accepterat och förväntat av oss att dricka alkohol. Förväntningar på hur ruset av alkohol ska vara styr också hur ruset faktiskt blir, t ex om det ska vara avslappnande eller festligt. Ottosson skriver att "... vid sidan av den farmakologiska effekten bestäms alkoholruset, liksom andra rus, av personligheten, förväntningarna och omgivningen." Detta blir tydligt då kvinnorna förknippade berusning med att bli glad och avslappnad, att jämföra med de farmakologiska effekterna av ett alkoholrus som beskrivs bestå av eufori och avhämmat beteende.¹⁶

4.3 Konsumtion av alkohol

Hur mycket man dricker är en svår fråga att besvara då det är svårt att beskriva en typisk veckokonsumtion eller ett typiskt tillfälle då man konsumerar alkohol, det finns alltid undantag som bekräftar regeln. En del kvinnor var lite tveksamma till sina svar efter att berättat hur mycket och vad de kunde dricka under en kväll eller en vecka. En del tyckte att det lät som väldigt mycket, medan andra inte lät sig besväras utan tyckte att den mängd de drack var helt acceptabel. Det var en viss spridning på konsumtionen kvinnorna emellan, spridningen låg mellan 7 och 52 cl 40 % alkohol per vecka. Kvinnorna upplevde sin konsumtion av alkohol som ganska regelbunden utan att för den delen vara överdriven. Enligt undersökningen drack kvinnorna mestadels vin, cider och öl. Enligt en rapport utgiven av Folkhälsoinstitutet och CAN visar att kvinnors alkoholkonsumtion till största del består av lättvin. I rapporten uppges även att konsumtionen av starksprit ökat bland kvinnor. Starksprit förekom också i vår undersökning, främst vid festligare tillfällen i form av drinkar. Det visade sig i Folkhälsoinstitutet och CAN:s rapport att den åldersgrupp, 18-29 år som är att jämföra med vårt urval 20-30 år, var den grupp som hade den högsta konsumtionen av alkohol per vecka. Det är svårt för oss att jämföra och avgöra om kvinnorna i vår undersökning hade en hög konsumtionen då vi inte har någon referensgrupp med ett annat åldersintervall att jämföra med.

Det var en viss spridning på veckokonsumtionen i vår testgrupp och genomsnittskonsumtionen låg på ca 25 cl 40 % alkohol per vecka (Medianvärde: 22,5 cl/vecka).

---

¹⁶ Ottosson, 2000, s 102

Statistik redovisad i Folkhälsoinstitutet och CAN:s rapport från 1997 visar att vuxna kvinnor (18-70 år) i genomsnitt drack 15,5 cl 40 % alkohol per vecka.¹⁷ Vi kan jämföra vår testgrupps genomsnittskonsumtion med uppgifterna i rapporten och konstatera att vår testgrupp hade en klart högre veckokonsumtion än genomsnittet. Det bör då beaktas att Folkhälsoinstitutet och CAN använde kvinnor i åldersgruppen 18-70 år i sin undersökning och vi använde kvinnor i åldrarna 20-30, vi kan då anta att den äldre gruppen i Folkhälsoinstitutet och CAN:s undersökning drar ner genomsnittskonsumtionen.

4.4 Effekter av alkohol

Ottosson beskriver både medicinska, neurologiska samt sociala effekter till följd av alkoholförtäring, t ex abstinens, depression, levercirros, familjeproblem och social utslagning.¹⁸ Detta tillsammans med det som kan betecknas som sociala risker i ett mer vardagligt sammanhang, t ex andra människors tyckande kring andras alkoholbeteende och därtill kopplade sanktioner, har vi valt att beteckna som risker och skadeverkningar i undersökningen. Kvinnorna relaterade till risker och skadeverkningar som något som gällde människor som var ”alkoholister”. Kvinnorna ansåg sig inte dricka i sådana mängder att de kände att de behövde oroa sig för det. Den enda gång kvinnorna oroat sig för risker och skadeverkningar var i samband med förtäring av hembränd sprit, vilket gjort att de undvikit att dricka det. Även då kvinnorna var tonåringar avstod de från att dricka hembränd sprit, några av kvinnorna uppgav att deras föräldrar då istället erbjudit sig att köpa alkohol åt dem på Systembolaget. Kvinnorna uttryckte på andra ställen i intervjuerna än just vid fråga 10 till 11 att det som av oss kan betraktas som sociala risker i samband med förtäring av alkohol styrde dem till att konsumera mindre alkohol. Sådana sociala risker kunde innebära att kvinnorna inte drack så mycket alkohol att de tappade kontrollen då det inte var ”trevligt” med fulla människor. Någon kvinna kommenterade också att risken att som kvinna bli överfallen på väg hem från t ex krogen var större om man var berusad än om man inte var det. Detta gjorde att hon konsumerade mindre alkohol.

4.5 Första berusningen

Första gången kvinnorna drack alkohol var konsumtionen relativt liten vilket kan bero på att de aldrig druckit förut och var något försiktiga. Kvinnornas konsumtion var till en början mer fokuserad på att bli berusade och de drack mer starksprit. Idag verkade de flesta dricka för att

---

¹⁷ Folkhälsoinstitutet & CAN, 1997, s 89

¹⁸ Ottosson, 2000, s 104-116

det smakade gott, och vin och starkcider var det som kvinnorna drack mest av. De gånger kvinnorna drack starksprit var på privata fester, då de drack drinkar eller snaps. I Folkhälsoinstitutet och CAN:s rapport från år 1997 redovisas att den årliga konsumtionen bland flickor i årskurs nio uppgick till 1,7 liter 100 % alkohol. I åldersgruppen 16-19 år drack flickorna 2,2 liter 100 % alkohol per år.¹⁹ Detta tyder på att flickor redan i ung ålder konsumerar relativt mycket alkohol, vilket vår testgrupp inte gav sken av när vi frågade om deras första berusning.

Ett stående inslag i intervjuresultaten till varför deras dryckesvanor ändrats var att det var en mognadsprocess, att de med ålder och erfarenhet lärt sig sina gränser och hur mycket de tålde. Kvinnorna menade också att de nu hade klara preferenser till vad de drack och att det styrde dem i högre grad nu än vad det gjort förr. Förr styrde tillgången dem, de fick då hålla tillgodo med vad som gick att tillgå. Nu kunde de själv gå och handla på Systembolaget och köpa precis det de tyckte om.

4.6 Kvinnornas dryckesmönster

Den största anledningen till att kvinnorna konsumerade mer alkohol på sina resor var att öl och vin var vanliga måltidsdrycker som gärna förtärdes samtliga dagar under resan. När kvinnorna reste med vännerna drack de generellt mer alkohol. Några uppgav också att de drack mer starksprit när de reste. Singelliv, middagar, känslösvallningar, gruppträck, fest, högtid och stor tillgång till alkohol var andra faktorer som påverkade kvinnorna till att konsumera mer alkohol. Vår undersökning visar på kvinnornas uppfattning om vilken mängd alkohol som är acceptabel att dricka. De tillfällen då det var tillåtet att dricka stämde väl överens intervjupersonerna emellan med vissa mindre undantag. I de tre olika dryckesmönster som Järvinen och Olafsdottir formulerat är berusningsfrekvens en aspekt som iakttas för indelningen av dessa. I det dryckesmönster som beskrivs som traditionellt feminint kännetecknas konsumtionen som mycket försiktig och berusningsfrekvensen som mycket låg. Den omfattar mest äldre och hemarbetande kvinnor. Dryckesprofilen skulle kunna förklara de föräldralediga kvinnornas lägre konsumtion av alkohol i vår undersökning med förankring i reproduktionen. En moderat alkoholkonsumtion och mycket låg berusningsfrekvens är en direkt följd av att kvinnorna har ansvaret för reproduktiva funktioner såsom graviditet, amning och barnomsorg. I den aspekten kan tre av våra

---

¹⁹ Folkhälsoinstitutet & CAN, 1997, s 82

testpersoner beskrivas med det traditionellt feminina dryckesmönstret, annars kunde vår testgrupp bättre förklaras med hjälp av en kombination av det nya feminina dryckesmönstret och det maskulina dryckesmönstret. Detta innebar att kvinnorna i vår undersökning var yrkesarbetande (såna som på de som var föräldralediga) och drack både öl, vin och starksprit samtidigt som de hade en högre frekvens av berusningstillfällen än i det traditionellt feminina dryckesmönstret. Järvinen och Olafsdottir konstaterade (år 1986) att de svenska kvinnorna i åldersintervallet 20-29 år i undersökningen tycktes följa både det nya feminina dryckesmönstret och det maskulina dryckesmönstret.²⁰ Detta får vår undersökning att sammanfalla med tidigare forskning, även om det är 22 år mellan den undersökning som Järvinen och Olafsdottir utgår från och den vi gjort nu. Järvinen och Olafsdottirs undersökning hade naturligtvis en mycket större omfattning än vår, men det verkar som om dryckesmönster är något som förändras mycket sakta varför våra kvinnor kan beskrivas utifrån ett så pass gammalt forskningsresultat eller så är det ett sammanträffande.

De föräldralediga kvinnornas lägre alkoholkonsumtion kan också beskrivas utifrån ett ”medicinskt” perspektiv, utifrån vad alkoholen rent kroppsligt gör med oss människor. Alkoholens rus är allmänt känt för att bestå av eufori och avhämmat beteende. Ganska snart övergår ruseffekten i trötthet, sömnhet och förlångsammade reaktioner. Bakruset är vanligt i form av huvudvärk, ångest, depression och nedsatt arbetsförmåga.²¹ Dessa effekter kan vara en tänkbar anledning till varför man som förälder avstår från att dricka sig berusad på alkohol, både med tanke på ruseffekten och bakruset. Om man vet med sig att man morgonen därpå har ett litet barn att ta hand om och glädjas över är det kanske inte lika lockande att ta ett glas vin eller en drink till, för att sedan gäspa och ha huvudvärk dagen därpå.

Om man delar upp kvinnorna i undersökningen efter om de var ensamstående eller hade en partner så ändrades kvinnornas genomsnittliga veckokonsumtion något. De fyra kvinnor som levde tillsammans med en partner hade generellt en lägre veckokonsumtion. Genomsnittskonsumtionen för denna grupp var ca 17,5 cl mätt i 40 % alkohol per vecka (Medianvärde: 13 cl/vecka) medan de kvinnor som var ensamstående konsumerade ca 28,5 cl 40 % alkohol per vecka (Medianvärde: 24 cl/vecka). Det var ingen i gruppen ensamstående som hade barn eller var gravida utan detta tillhörde den grupp som levde med en partner.

---

²⁰ Järvinen & Snare red., 1986, s 84-89

²¹ Ottosson, 2000, s 102-104

4.7 Traditioner och könsbundna dryckesvanor

Alla kvinnorna i vår undersökning kunde se skillnader på alkoholbeteendet könen emellan i något av de tre olika omgångarna vi ställt frågor utifrån. De flesta kvinnorna uppgav att konsumtionen mellan kvinnor och män i sin familj antingen var lika eller att männen, papporna, drack mer. Hälften av kvinnorna kunde urskilja samma skillnader i vänskapskretsen. Enligt en rapport utgiven av Folkhälsoinstitutet och CAN var männens konsumtion mer än två gånger så hög som kvinnornas. År 1997 drack männen 40 cl jämfört med kvinnornas 15,5 cl 40 % alkohol i veckan.²² Kvinnorna i vår undersökning angav att de drack mellan 7 och 52 cl 40 % alkohol per vecka, då vi inte frågade vad männen de jämförde sin konsumtion mot drack vet vi heller inte om våra resultat sammanfaller med eller skiljer sig ifrån den statistik som Folkhälsoinstitutet och CAN presenterar.

Traditionerna tycktes också styra konsumtionen av alkohol könen emellan, männen drack vid fler tillfällen och kvinnorna och männen drack olika typer av alkohol. Eriksen menar att kvinnors naturligt låga alkoholkonsumtion är en historisk konstruktion av det tryck den moderna västerländska världen skapat, ingen ”naturligt” låg konsumtion existerar. Detta tyder på att de traditioner kvinnorna anser styra de båda könen alkoholkonsumtion enbart är konstruktioner som alla människor varit med om att skapa och underhålla. Eriksen menar vidare att ingen alkoholkonsumtion är att anse som naturlig då det alltid varit en social konstruktion. Slutet av 1800-talet ansågs kvinnor som inte drack som starka, ärbära och kvinnliga och män som drack ansågs vara starka, robusta och manliga. De kvinnor som drack ansågs däremot som svaga och lösaktiga och män som inte drack ansågs vara svaga, impotenta och kraftlösa. De kvinnor som drack vid denna tid tillhörde de som var marginaliserade i samhället.

När Eriksen gör samma jämförelse 100 år senare har könsrollerna förändrats då de kvinnor som inte dricker uppfattas som traditionella och uppoffrande och män som dricker anses vara karaktärlösa och vanmäktiga. Kvinnor som dricker anses vara starka och självständiga medan männen som inte dricker anses ha självkontroll och vara karriärister.²³ Det som våra intervjupersoner ansett vara traditioner som styrt deras familjemedlemmar och vänners alkoholkonsumtion härstammar från dessa historiskt socialt konstruerade föreställningar.

---

²² Folkhälsoinstitutet & CAN, 1997, s 89

²³ Eriksen, 1999, s 46-49

Rapporten från Folkhälsoinstitutet och CAN visar att också kvinnors drickande ökat de senaste 30 åren, från 20 % av den totala årskonsumtionen av alkohol år 1968 till 30 % av den totala årskonsumtionen av alkohol år 1980. Mellan år 1994 och 1996 ökade kvinnornas alkoholkonsumtion med 11 %, detta att jämföra med männens konsumtion som sjönk ca 3 % vid samma mätning.²⁴

Som ovan konstaterat kunde alla kvinnor i vår undersökning urskilja könsbundna dryckesvanor i något av de områden vi frågat utifrån. Sådana skillnader kan förklaras ur många olika perspektiv. Om man ser på det ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, där könstillhörigheten då fungerar som en uppdelning, blir det tydligt att dessa skillnader inte beror på det naturligt givna könet. Det är inte så att kvinnor och män av "naturliga" skäl konsumerar alkohol på olika sätt och/eller i olika mängd, utan skillnaderna könen emellan blir mer en socialt producerad omständighet än en kroppsligt baserad skillnad.²⁵

---

²⁴ Folkhälsoinstitutet & CAN, 1997, s 88

²⁵ Wenneberg, 2001, s 65 och Hilde, 1996, s 23-25

5 Sammanfattning och slutdiskussion

5.1 Sammanfattning utifrån frågeställningarna

Kvinnorna uppgav att de drack alkohol för att det var gott, socialt och avslappnande. Kvinnorna drack mestadels vin, cider och öl. Starksprit förekom vid festligare tillfällen i form av drinkar. Kvinnornas genomsnittliga veckokonsumtion var i 40 % alkohol mätt ca 25 cl, vilket motsvarar ca 1½ flaska vin, som dracks vid ett till två tillfällen per vecka. Få medgav att de numera drack alkohol för att bli berusade. En kombination av olika personer och situationer påverkade kvinnorna att dricka mer alternativt mindre alkohol. Kvinnorna drack mer och starkare typer av alkohol när de var på resor och när de var ensamstående. Äldre familjemedlemmar, föräldraskap, kärleksrelationer, arbete, skola och bilkörning var sådant som fick kvinnorna att avstå eller konsumera mindre alkohol. Alkoholens risker och skadeverkningar var inget som påverkade kvinnorna förutom i det avseende att de avstod från att dricka hembränd sprit. Kvinnornas bakgrund hade påverkat dem både positivt och negativt avseende alkoholkonsumtionen. De flesta tyckte att deras föräldrar gett dem en sund inställning till alkohol och att de med sina egna erfarenheter mognat och lärt sig att konsumera alkohol på ett moderat sätt. Alla kvinnor kunde urskilja någon skillnad på alkoholbeteendet könen emellan i något av de umgängen vi frågat kring. Majoriteten såg skillnad i sin familj där männen drack mer och vid fler tillfällen än kvinnorna, samma skillnad kunde urskiljas i viss mån i umgänget med vännerna. Ingen kunde urskilja några större könsbundna beteendeskilnader i sitt eget förhållande.

5.2 Slutdiskussion

Om man ställer begreppet berusning mot berusning som företeelse inträffar något intressant. När kvinnorna beskrev begreppet berusning upplevdes detta som något positivt, innebörden för dem var att man blev glad och avslappnad. När vi sedan frågade om målet alltid var att bli berusad när de drack alkohol var det sällan så, de drack för att det var socialt eller för att det var gott. Vi tycker att detta låter lite motsägelsefullt. Det kan möjligtvis vara så att kvinnorna inte ansåg det socialt accepterat att erkänna att de drack för att bli berusade. Hur kvinnorna svarade kan också bero på de olika grader av berusning de haft i åtanke när de svarat på fråga 3. Detta kan i sin tur göra att kvinnorna svarat annorlunda på fråga 4 då de förmodligen trott att vi syftat på en högre grad av berusning i den än i fråga 3. Några av kvinnorna beskrev från början begreppet berusning som att vara riktigt ”full” och uppgav därför inte att målet med att dricka alkohol var att bli berusad. De tolkade fenomenet berusning som att vara ”full” och att

det var lite skamligt. Som kvinna vill man ju inte uppfattas som för ”full” då det inte är ”trevligt,” eller med andra ord allmänt accepterat med berusade kvinnor.

Man kan även diskutera företeelsen att överhuvudtaget berusa sig utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Företeelsen att berusa sig kan ses som en social konstruktion liksom många andra företeelser. Alla anledningar till varför man dricker alkohol blir därför också sociala konstruktioner. De uppgifter som kvinnorna gett oss visar att deras sätt att berusa sig på och den mängd alkohol de dricker stämmer väl överens med tidigare forskning på området. Detta kan förklaras som att kvinnorna följer och bibehåller med vissa modifikationer den verklighet, eller sociala konstruktion, gällande alkohol som många generationer människor varit med om att skapa.

Kvinnorna i undersökningen drack till största delen vin, men starkcider var något som blivit allt mer populärt. Starkcidern var en dryck som ersatte antingen öl eller vin när kvinnorna var på restaurang eller nattklubb och drack alkohol. I studier och rapporter omnämns inte starkcider under egen rubrik utan räknas som öl, då de har ungefär samma volymprocent. Vardagsdrickandet var relativt utbrett i vår testgrupp och vid dessa tillfällen var det vinet som dominerade. Endast tre kvinnor i undersökningen koncentrerade sitt drickande till helgen. Starksprit har traditionellt varit den dryck som druckits vid högtidliga tillfällen som midsommar, påsk eller jul. Kvinnorna uppgav att de främst drack starksprit när det var fest eller vid någon högtid och då i form av snaps eller drinkar. Vi tycker detta bevisar att de gamla svenska traditionerna som förknippas starkare alkohol med fest inte förändrats nämnvärt. Eriksen menar att synen på kvinnor som dricker idag är att de är självständiga och starka medan man anses vara traditionell och uppoffrande om man har en mer avhållsam dryckesprofil. Man kan då tänka sig att de kvinnor i vår undersökning som kunde tänka sig att, till förmån för traditionerna, minska sin alkoholkonsumtion vara uppoffrande och traditionella.

Vi finner det intressant att de kvinnor som levde med en partner inte såg fler skillnader på konsumtionen av alkohol dem emellan. Kvinnorna uppgav i de flesta fall att de drack lika mycket och på samma sätt som sin partner. Det som skilde var mängden av alkohol, då män oftast väger mer och följaktligen kan dricka mer alkohol. Enligt kvinnornas uppgifter levde de i jämställda förhållanden. I de flesta intervjuerna berättade kvinnorna att deras mödrar drack mindre än fäderna. Vad som då är intressant är att kvinnorna kunde tänka sig att

anamma sina föräldrars konsumtionsmönster av alkohol även om många uttryckte att deras föräldrar haft ett traditionellt sätt där kvinnorna tog ansvar för barnen och hemmet och därmed drack mindre eller avstod från alkohol helt. Traditioner är djupt rotade och svåra att bryta. Det kan då spekuleras om kvinnorna kan tänka sig att välja att leva efter traditionella mönster för att det är tryggt, något de känner igen sig i, eller om det är så att kvinnorna hade en oförmåga att få perspektiv på sitt eget förhållande och därför omedvetet valt att acceptera ett mer traditionellt levnadssätt för att det skulle kännas praktiskt, bekvämt och allmänt accepterat.

Om Järvinen och Olafsdottir²⁶ skulle ha utfört samma undersökning nu som de gjorde år 1979 hade deras kriterier för uppdelning till dryckesprofilerna sannolikt varit annorlunda, bland annat för att det troligtvis var vanligare att vara hemarbetande då än det är nu. Vi tror att det då också att det blivit ett annat utfall eftersom yrkesaktiva kvinnor enligt deras undersökning konsumerar mer alkohol. Därmed hade alkoholkonsumtionen i de olika profilerna också varit högre. Det bekräftas av uppgifter i rapporten år 1997 från Folkhälsoinstitutet och CAN som redovisar en procentuell ökning av kvinnors alkoholkonsumtion de senaste 15 åren. Om vi då antar att yrkesaktiva kvinnor har en större alkoholkonsumtion skulle vi kunna knyta detta till Eriksens forskning. Eriksen menar att den moderna kvinnan som dricker alkohol anses sträva efter karriär och vara självständig. En rimlig slutsats är då att den moderna självständiga yrkesaktiva kvinnan använder alkoholen som ett redskap för att bekräfta sin karriär.

---

²⁶ Järvinen & Olafsdottir, 1986, s 84-89

6 Källförteckning

Armyr, G., Elmér, Å., Herz, U., (1982), *Alkoholen i 80-talets värld – Dryckesmönster och nykterhetsinsatser*, Stockholm; Sober Förlags AB

Folkhälsoinstitutet och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning Rapport 97, (1997), *Alkohol- och narkotikautvecklingen i Sverige*, Stockholm; CAN och Folkhälsoinstitutet

Halvorsen, Knut, (1992), *Samhällsvetenskaplig metod*, Lund; Studentlitteratur

Hilte, Mats (1996), *Avvikande beteende – en sociologisk introduktion*, Lund; Studentlitteratur

Järvinen, M. & Snare, A. (red.), (1986), *Kvinnor, alkohol och behandling – en nordisk antologi*, Helsingfors; NAD-publikation nr 13

Lalander, Philip, (1998) *Anden i flaskan – Alkoholens betydelse i olika ungdomsgrupper*, Stockholm/Stehag; Brutus Östlings Bokförlag Symposion

Ottosson, Jan-Otto, (2000), *Psykiatri*, Falköping; Liber

Thurén, Torsten, (1991), *Vetenskapsteori för nybörjare*, Malmö; Liber AB

Wenneberg, S Barlebo, (2001), *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*, Malmö; Liber Ekonomi

Scandinavian Journal of History 1999:1 (1999), *Alcohol as a Gender Symbol* by Sidsel Eriksen, hämtad från

<http://gottardo.catchword.com/v1=8586181/cl=23/nw=1/fm=docpdf/rpsv/catchword/scup/03468755/v24n1/s2/p45>

Bilden på försättsbladet är hämtad från

<http://home3.swipnet.se/~w-33318/websolut/sweden.htm>

INLEDANDE FRÅGOR

Utbildning

grundskola

gymnasial utbildning

eftergymnasial utbildning

högskola/universitet

annan, ...

Sysselsättning

arbete

arbetslös

studerande

sjukskriven

annat, ...

Civilstånd

ensamstående

sambo

särbo

gift

barn, antal .....

annat, ...

Nationalitet

svensk

annan, ...

Ålder

.....år

TEMATISERADE INTERVJUFRÅGOR

Förhållningssätt till alkohol

1. Dricker du alkohol?
  - a) Om inte, vad är anledningen till detta? **FF**
  - b) Om ja, av vilken anledning? **FF**
2. Berätta om när du var berusad första gången!
  - a) Hur gammal var du? **FF**
  - b) Var drack du/ni? **FF**
  - c) Med vem drack du? **FF**
  - d) Vad drack du/ni och hur mycket? **FF**
  - e) Minns du några andra detaljer? Berätta! **FF**
  - f) Om du inte minns några detaljer, vad minns du då av situationen? **FF**
3. Vad innebär berusning för dig?
4. Vad är de första tecknen på att du börjar bli berusad?
5. Hur känner du att det är dags att sluta dricka för kvällen?
  - a) Ge exempel! **FF**
6. Är ditt mål alltid att bli berusad när du dricker alkohol?
  - a) Om nej, vad är då ditt mål med att dricka? **FF**
  - b) Om ja, ge exempel! **FF**
7. På vilket sätt har dina alkoholvanor ändrats under de senaste 5 åren?
  - a) Är det skillnad på mängden? **FF**
  - b) Är det skillnad på sättet du dricker? **FF**
8. Är alkohol lika viktigt nu som för 5 år sedan?
  - a) På vilket sätt? **FF**
  - b) Vad tror du anledningen till detta är? **FF**
9. Ser du någon skillnad på kvinnor och mäns drickande i ditt umgänge?
  - a) Hur ser skillnaderna ut i sådana fall? **FF**
  - b) Vad tror du dessa skillnader beror på? **FF**
  - c) Om du inte ser några skillnader, vad tror du det beror på? **FF**
10. Hur funderar du kring de risker och skadeverkningar som alkohol för med sig?
11. Är detta något som påverkat din konsumtion av alkohol?

- a) I så fall hur? **FF**
12. Har du haft skuld känslor eller känt oro för din alkoholkonsumtion?
a) På vilket sätt? **FF**
13. Har någon påpekat för dig att du har druckit för mycket alkohol?
a) I vilket sammanhang? **FF**
b) På vilket sätt påpekades det? **FF**
14. Finns det någon i din omgivning som påverkar dig till att konsumera mer eller mindre alkohol?
a) Specificera! **FF**
15. Vad i din omgivning påverkar dig till att konsumera mer eller mindre alkohol?
a) Specificera! **FF**
16. Har du någon gång reflekterat kring anledningen till detta?
a) Hur tänker du då? **FF**
17. Vilka skillnader har du på din alkoholkonsumtion i olika sammanhang?
a) Ge exempel! **FF**

Mig själv

18. Hur ofta dricker du alkohol?
19. Hur mycket alkohol dricker du?
20. Vad dricker du?
21. I vilka olika sällskap dricker du?
a) Ge exempel! **FF**
22. Vilka olika anledningar eller syften finns till att du dricker alkohol vid olika tillfällen?
a) Specificera! **FF**
b) Det kan tänkas att det finns många olika anledningar till att man dricker, kan du ge några exempel på några av dina anledningar! **FF**
23. Vad är din inställning till förtäring av alkohol under graviditet och amning?
a) Hur resonerar du? **FF**
24. På vilket sätt har dina alkoholvanor förändrats sedan du blev förälder?
a) Om de inte förändrats, vad är anledningen till detta? **FF**
c) Om de förändrats, på vilket sätt har de förändrats då? **FF**
25. Är du troende eller erkänner en högre makt?
a) Påverkar detta ditt förhållningssätt till alkohol? **FF**

Familj

26. Var växte du upp? (Ort)
27. Hur bodde ni? (Boendeform)
28. Vad arbetade dina föräldrar med?
- a) Vad var de anställda som? **FF**
29. Hur ser alkoholtraditionen ut i din familj, både i din uppväxtfamilj och i din utökade familj?
- a) Berätta! **FF**
30. Förtär ni alkohol vid olika familjesammankomster?
31. Vad dricker ni?
32. Hur mycket dricker ni?
33. På vilket sätt dricker ni? Förklara!
34. Finns det familjesammankomster då ni inte dricker?
35. Vad är skillnaderna mellan kvinnorna respektive männens dryckesvanor i din familj? (Frågan gäller både i uppväxtfamiljen samt den utökade!)
- a) Hur ser skillnaderna ut? **FF**
- b) Vad tror du dessa skillnader beror på? **FF**
- c) Om du inte ser några skillnader, vad tror du detta beror på? **FF**
36. Hur var dina föräldrars inställning till alkoholkonsumtion när du var underårig (dvs under 18 år)?
- a) Berätta! **FF**
37. Vad i din bakgrund har format ditt nuvarande förhållningssätt till alkohol?
38. I vilket klimat vill du att dina barn/framtida barns inställning eller åsikt till alkohol skall formas?
- b) Ge exempel! **FF**

Vänner

39. Vad gör du och dina vänner när ni roar er tillsammans? (Tänk på att det inte behöver innefatta alkohol!)
40. Vid vilka tillfällen dricker du och dina vänner alkohol tillsammans?
41. Var och vad dricker ni?
- a) Ge exempel! **FF**

42. Hur mycket dricker ni?

a) På ett ungefär! **FF**

Partner

43. När dricker du och din partner alkohol tillsammans?

44. Var dricker ni?

45. Vad och hur mycket dricker ni?

46. Dricker du mer eller mindre än din partner?

a) Hur mycket mer eller mindre dricker du? **FF**

47. Delar du och din partner åsikt/inställning till alkohol?

a) Vad skiljer era åsikter åt? **FF**

b) På vilket sätt är de lika? **FF**

48. På vilket sätt skiljer sig dina dryckesvanor åt nu och som ensamstående?

a) Ge exempel! **FF**

Ensamstående

49. Har du haft ett längre förhållande?

50. På vilket sätt har dina dryckesvanor ändrats sedan du blev ensamstående?

a) Ge exempel! **FF**

Resor

51. Dricker du mer alkohol när du reser?

a) Vad dricker du? **FF**

b) Hur mycket mer dricker du? (På ett ungefär? **FF**)

c) Hur ofta dricker du? **FF**

52. Om du reser utomlands, köper du alkohol med dig tillbaka till Sverige?

a) Om ja, vilken typ av alkohol köper du då? **FF**

b) Om nej, varför inte? **FF**

Diagram 1

